

Lekce 14

Asyndetické spojení vět

Když dvě nebo více vět v minulém čase (αϕ-) jsou spolu spojeny bez slova (vyjadřujícího) „a“, [tak] toto indikuje velmi úzké spojení. **πεχα**= se také spojuje tímto způsobem.

αϕ-σωτῆ δε ἡβί-ζηροδης πῆρο αϕ-στορτῆ

Král Herodes slyšel a rozrušil se

αϕ-οὐψῆ πεχα-ϕ

Odpověděl a řekl ...

αϕ-τωοῦν-ῆ ἡβί-τψεερε ψημ αϕ-μοοψε

Děvče vstalo a chodilo

αϕ-ναϕ ε-πψηρε ψημ ἡἡ-μαρια τεϕμααϕ αϕ-παζτ-οϕ αϕ-οὐψῆ να-ϕ αϕ-οϕων ἡ-νεϕαζωϕ αϕ-εινε να-ϕ ἡ-ζενδωρον

Viděli dítě a jeho Matku Marii, padli (na zem), klaněli se mu, otevřeli své poklady a přinášeli mu dary

Adverbia

εματε velmi

εμαϕ tam

ενεζ (ně)kdy [ever]

*καλωϑ dobře

*κακωϑ zle/špatně

λααϕ vůbec

ἄμηνε denně, každý den

ἄματε jen/pouze, výlučně

ἄμαγ tam

ὄν opět

***πῶς** jak?

τῶν kde? kdy? jak?

τῆαγ kdy?

τενοῦ nyní

ἄε více [any more]

Některá adverbia jsou předložkové fráze používané jako ustálené výrazy; mnohé se tvoří s počátečním **ἄ**.

ἄαῶ ἄ-ῶε jak?

ἄσαῶῤ ἄ-σοπ sedmkrát

ἄτεῦῶη v noci

ἄοῦκοῦι málo [to a small degree]

ἄοῦμα někde

ἄοῦηρ ἄ-σοπ kolikrát?

ἄῶε nakonec

ε-πτηρ-ῥ zcela/úplně

ε-πεῶοο příliš mnoho

ε-των kam?

ετβε-οῦ proč?

ῶα-πειμα do(po)sud, potud

χε-οῦ proč?

Negují se uvedením **ἄν** za nimi: **εματε ἄν** = ne velmi, **εμαγ ἄν** = ne tam, **ἄσαῶῤ ἄν** = ne sedmkrát atd.

Adverbia způsobu se tvoří hojně podle vzoru **ῶἄ-οῦ**... (a negativně **ἄχἄ-[∅]**...).

ζῆ-οὔμε opravdu, ζῆ-οὐδικαιοσύνη spravedlivě, atd.

ἀχῆ-[∅] νόμος nezákonně, ἀχῆ-[∅] ζοτε bez strachu atd.

Cirkumstanciální konverze (*the circumstantial conversion*)

Cirkumstanciální konverze se značí konvertorem

ερε-, ε= konverzní základ (conversion base)

ε- větní konvertor

Jak už bylo zmíněno, existuje jistá nejednoznačnost při identifikaci cirkumstanciálů.

Cirkumstanciál, afirmativní i negativní, se tvoří stejným způsobem jako préteritum.

(Všimnout si, že existuje i cirkumstanciál préterita.)

ε-ἀνῆ-οὐπροφήτης

ε-ἀνῆ-οὐπροφήτης ἀν

ε-οὐπροφήτης πε

ε-οὐπροφήτης ἀν πε

ε-ῆ-οὐπροφήτης ἀν πε

ερε-πρωμε σωτῆ

ερε-πρωμε σωτῆ ἀν

ε-ῆ-πρωμε σωτῆ ἀν

εϛ-σωτῆ

εϛ-σωτῆ ἀν

ε-ῆ-ϛ-σωτῆ ἀν

ε-αϛ-σωτῆ, ε-ῆπῆ-, atd.

ε-νανοϛ-ϛ

ε-νανοϛ-ϛ ἀν

ε-οὔν̄-[∅] ρωμε σωτῆ̄

ερε-[∅] ρωμε σωτῆ̄

ε-μῆ̄-[∅] ρωμε σωτῆ̄

ε-νεϛ-σωτῆ̄

ε-νεϛ-σωτῆ̄ λη

ε-παι πε-ετϛ-σωτῆ̄ ἡμο-ϛ¹

atd.

Ke konverzi věty tvořené s οὔν̄- je možné nahradit οὔν̄- přednominálním základem

ερε-:

οὔν̄-[∅] ρωμε σωτῆ̄

ερε-[∅] ρωμε-σωτῆ̄

Konjugace konverzního základu ερε-, ε=.

εἶ- εη-

εκ- ετετῆ̄-

ερε-

εϛ- εϛ-

εσ-

ερε-πινοῦτε

Význam cirkumstanciální konverze

Cirkumstanciál je vedlejší (závislá) věta. Má několik funkcí. Obecně je cirkumstanciál něco jako kombinace anglického *-ing* participia a řeckého genitivu absolutního nebo

¹ Viz L 16.

latinského ablativu absolutního. „*Vycházeje z vody viděl otevřená nebesa;*“ „He was in wilderness, *with-Satan-testing-Him*“ (i.e. While Satan was testing Him).

(a) *Adverbiální funkce*

V této funkci cirkumstanciál hraje roli adverbia, uvádí *okolnosti*, které předpokládá hlavní věta nebo za jakých je platná.

i. $\epsilon\varrho\text{-}\eta\eta\gamma\ \epsilon\zeta\pi\alpha\iota\ \zeta\bar{\eta}\text{-}\pi\mu\omicron\omicron\gamma\ \alpha\varrho\text{-}\eta\lambda\gamma\ \epsilon\text{-}\mu\pi\eta\gamma\epsilon$

Když vystupoval z vody, uviděl nebesa

ii. $\alpha\gamma\text{-}\chi\iota\text{-}\beta\alpha\pi\tau\iota\varsigma\mu\alpha\ \epsilon\gamma\text{-}\epsilon\zeta\omicron\mu\omicron\lambda\omicron\gamma\epsilon\iota\ \bar{\eta}\text{-}\eta\epsilon\gamma\eta\omicron\upsilon\beta\epsilon$

Přijali křest, vyznávající své hříchy.

iii. $\epsilon\varrho\text{-}\eta\lambda\text{-}\varsigma\bar{\epsilon}\tau\epsilon\text{-}\tau\pi\epsilon\ \eta\epsilon\iota\text{-}\eta\bar{\eta}\mu\alpha\text{-}\varrho$

Když hodlal připravovat nebesa, byla jsem s ním.

(He-going-to-prepare the heaven I was with him)

iv. $\eta\epsilon\varrho\text{-}\zeta\bar{\eta}\text{-}\tau\epsilon\pi\eta\mu\omicron\varsigma\ \bar{\eta}\text{-}\zeta\mu\epsilon\ \bar{\eta}\text{-}\zeta\omicron\omicron\gamma\ \epsilon\pi\epsilon\text{-}\pi\varsigma\alpha\tau\alpha\eta\alpha\varsigma\ \pi\iota\pi\alpha\zeta\epsilon\ \bar{\eta}\mu\omicron\text{-}\varrho$

Byl v poušti čtyřicet dnů a satan ho pokoušel (with Satan testing Him)

Jak tyto příklady ukazují, může být cirkumstanciál před nebo po hlavní větě, ke které se vztahuje. Podmět cirkumstanciálu a hlavní věty může být stejný (příklady i a ii) nebo rozdílný (iii a iv). Všechny druhy hlavní věty mohou být modifikovány adverbiálním cirkumstanciálem.

Logický vztah mezi adverbiálním cirkumstanciálem a hlavní větou není specifikovaný a český styl vede překladatele přidat *když, jestli, ačkoliv, protože* atd. Je důležité být velmi flexibilní při překládání cirkumstanciálu do češtiny. Koptština může tuto logickou nejednoznačnost vyřešit vložení spojky před cirkumstanciál (srov. níže).

(b) Doplnující funkce

Cirkumstanciál může doplňovat podmět nebo předmět jistých sloves, jejíž význam náležitě objasňuje [...]. Zájmenný podmět cirkumstanciální věty se musí shodovat s podmětem, nebo předmětem hlavní věty, kterou doplňuje.

- i. Doplnění podmětu sloves znamenajících *zdát se, že (appear to); zastavit/přestat/skončit (cease to); pokračovat v (continue to); stát se (happen to)* atd.

ΧΕΚΛΑΣ ΝΗΕΚ-ΟΥΩΝΖ ΕΒΟΛ ΕΚ-ΝΗCΤΕΥΕ

Takže se nezdá, že se postíš

(takže se nezdáš [podmět] ty-postící)²

ΔΥ-ΛΟ ΕΥ-ΜΟΟΨΕ ΝΗΜΑ-Ϟ

oni [podmět] přestali cestovat s ním

(oni zastavili/ukončili oni-cestující s ním)

- ii. Doplnění přímého předmětu sloves znamenajících *najít, zapomenout, držet, poznat, opustit/zanechat, ustanovit/určit (ordain), vidět*, atd.

ΑϞ-ΚΑΑ-Ϟ ΕϞ-ΟΝΖ

nechal ho [předmět] na živu

(on nechal ho on-živý)

ΑΝ-ΝΑΥ Ε-ΟΥΑ ΕϞ-ΝΕΧ-[∅] ΔΑΙΜΟΝΙΟΝ ΕΒΟΛ

viděli jsme někoho [předmět] vyhánějícího demony

(my jsme viděli někoho on-vyhánějící-demony)

² (So that you [subject] may not appear to be fasting) [That you may not appear you-fasting]

(c) Sekvenční funkce (sequential function)

Tato se typicky vyskytuje ve vyprávění, zvláště po minulém čase $\lambda\sigma$ -. Cirkumstanciál vyjadřuje následující událost nebo znovu vyjadřuje (reexpresses) hlavní větu trochu odlišně (*ne* relativní čas)³.

$\lambda\sigma$ - $\chi\eta\omicron\upsilon\gamma$ - $\bar{\iota}$ ϵ - $\lambda\bar{\iota}$ - $\chi\epsilon$ - $\pi\alpha\bar{\iota}$

zeptal se mně a (pak) já jsem řekl toto

λ - $\phi\iota\lambda\iota\pi\pi\omicron\varsigma$ $\omicron\gamma\omega\eta\bar{\nu}$ $\bar{\eta}$ - $\rho\omega$ - σ ϵ - $\lambda\sigma$ - $\alpha\rho\chi\epsilon\bar{\iota}$

Filip otevřel svá ústa a začal

V této funkci se cirkumstanciální minulý čas (ϵ - λ =) nenachází před hlavní větou, ale za ní.

Nicméně tato funkce se častěji vyjadřuje adverbialním cirkumstanciálem s relativním časem: λ - $\bar{\iota}\bar{\varsigma}$ $\omicron\gamma\omega\eta\bar{\nu}$ $\epsilon\sigma$ - $\chi\omega$ $\bar{\eta}\mu\omicron$ - ς = Ježíš odpověděl říkáje (Ježíš odpověděl on-říkající), nebo dvěma minulými časy: $\lambda\sigma$ - $\eta\alpha\gamma$ $\lambda\sigma$ - $\omicron\gamma\omega\eta\bar{\nu}$ = podíval se a odpověděl

(d) Atributivní funkce

Tato funkce je společná s relativní konverzí a bude popsána v L 15.

Relativní čas

Cirkumstanciál *prézentní* vyjadřuje činnost *současnou/souběžnou* s hlavním slovesem

$\epsilon\gamma$ - $\rho\iota\mu\epsilon$ $\lambda\varsigma$ - $\beta\omega\kappa$ zatímco plakali/y, ona odešla

$\epsilon\gamma$ - $\rho\iota\mu\epsilon$ ς - $\beta\eta\kappa$ když pláčou, ona odchází

³ *not* relative tense

ΕΥ-ΡΙΜΕ C-ΝΑ-ΒΩΚ když budou plakat, ona odejde

cirkumstanciál *minulý* vyjadřuje činnost *před* hlavním slovesem

Ε-ΑΥ-ΡΙΜΕ ΑC-ΒΩΚ když/protože plakali/y, ona odešla

Ε-ΑΥ-ΡΙΜΕ C-ΒΗΚ protože plakali/y, ona odchází

a cirkumstanciál *budoucí* očekává činnost *po* hlavním slovese

ΕΥ-ΝΑ-ΡΙΜΕ ΑC-ΒΩΚ když se chystali/y//hodlali/y plakat, odešla.

Spojky, které mohou předcházet adverbialní cirkumstanciál

ΑΛΛΑ Ε= ačkoli, ale, spíš

ΑΥΩ Ε= a, také, kromě toho

ΕΙΜΗΤΙ Ε= jestliže ne, s výjimkou

ΕΝΖΟCΟΝ Ε= tak dlouho jak

ΕΦΟCΟΝ (ΕΠΖΟCΟΝ) Ε= tak dlouho jak, pokud

ΕΤΙ Ε= zatímco ... ještě ...

ΕΩΩΠΕ Ε= jestli (vůbec)

ΕΩΧΕ-Ε= za předpokladu, že

ΚΑΝ Ε= i když, i kdyby

ΚΑΙΠΕΡ Ε= ačkoli, třebaže

ΚΑΤΑ-ΘΕ Ε= právě tak

ΚΑΙΤΟΙ Ε= ačkoli, třebaže

ΜΑΛΙCΤΑ Ε= zvláště když/protože

ΝΘΕ Ν= právě tak

ΠΑΛΙΝ ΟΝ Ε= navíc, a ještě

CΟΠ Ε= ... CΟΠ Ε= ... jednou ... jindy ...

ΧΩΡΙC Ε= kromě toho když, jestliže ne

2AΘH €-ḡΠAΤ= před
 2AMA €= ve stejnou dobu, zároveň
 2WC €= jako, jako by, na základě toho že
 2WC €ΦX€-€= jako by
 2OCOH €= tak dlouho jak
 2OTAN €= když, kdykoli, jakmile, takže

Slovíčka

Slovesa postavení/pozice: (d) pohyb směrem nahoru

TAΛO TAA€- TAΛO= TAAH [†]	zvednout, zdvihnout
TWOYN (intransitivní)	vstát
TWOYN ḡMO= TOYN- TWOYN=	(reflex.) postavit se; (tranzit.) postavit, zvednout
TAZO TAZ€- TAZO=	uchopit, chytit, dosáhnout, dostat se; přihodit se; vztyčit
TAZO ḡMO= TAZ€- TAZO= EPAT=	ustanovit, postavit
XICE XECT- XACT= XOC€ [†]	zdvihnout, zvednout; (ingr.) zvednout se

(e) pohyb směrem dolů

2€ 2HY [†]	padat, (s)padnout
---------------------	-------------------

(f) pohyb k mluvčímu / od mluvčího

€INE ḡ- ḡT=	přinést; (€BOΛ) zveřejnit; (€ΠECTT) přinést dolů; (€ZOYN) přinést do, vnést
CI CI- CIT= €BOΛ nebo ḡMAY	vzít pryč, odstranit

Τῆ̄ννοογ Τῆ̄νεγ- Τῆ̄ννοογ=	poslat
χοογ χεγ- χοογ=	poslat
ει νηγ [†]	přijít; (εβολ) vyjít; (επεσχη), sestoupit, sejít; (εζογν ε-) vstoupit do; (εζραι) jít nahoru, vystoupit jít; (εβολ) opustit; (εζογν ε-) vstoupit; εζραι ε-) jít nahoru; (επεσχη) jít dolů
βωκ βηκ [†]	vzít, dostat, přijmout
χι χι- χιτ=	dát, vrátit, rozdat, o(d)platit; σ-το [†] je dané
† †- τλα= το [†]	prod(áv)at
† †- τλα= εβολ το [†] εβολ	přijmout, vzít, koupit; (stativ)
ωπ ωεπ- ωοπ= ωηπ [†]	přijatelný
σωογζ σεγζ- σοογζ= σοογζ [†]	shromáždit
ταγο ταογε- ταογο=	vyslat; vyslovit, hlásat
νογχε νεχ- νοχ= νηχ [†]	házet, hodit

Jiná slovesa

(a) tvořená s ἄβον̄

χι χι- χιτ= ἄβον̄	jednat násilně, nespravedlivě
inf. jako subst. πιχι ἄβον̄	nespravedlnost, násilí
ρεϙ-χι ἄβον̄	nespravedlivý nebo násilný člověk

(b) založená na π-ογοει „rychlý postup, přístup“

†-πε(ϙ)ογοει ε-	přiblížit se, setkat se, potkat (ασ-†- πεσογοει ερο-ϙ „ona ho potkala/přiblížila se k němu“)
-----------------	--

(c) „být schopen, moci“

ω-, také psáno εω- musí být doplněno infinitivem	je schopný, může
να-ω- doplněno infinitivem je formálně budoucí čas, ale často má přítomný význam	je <i>nebo</i> bude schopný, může
οὐκ- [∅] σομ (nebo οὐκ- [∅] ωσομ) ἢ-/ἢμο= ε-;	je schopný, může („je moc v ... k ...“) ⁴
negace ἢ- [∅] σομ	
οὐκ- [∅] σομ ε-, οὐκ- [∅] ωσομ ε- (+ inf.)	je schopný, může

Cvičení

A.

1. ἄν-τεῦνοῦ πεπῆνα ἀφ-χιτ-ῆ. Mk 1,12
2. ἀφ-εἰ ἡδὶ-ῖτ̄ ἐζραῖ ε-τγαλιαια ἐφ-κηρύσσε⁵ ἢ-πεγαγγελιον ἢ-πινοῦτε. Mk 1,14
3. ἀφ-μοῦσε ἄτῆ-τεθαλασσα ἢ-τγαλιαια ἀφ-ναῦ ε-σιμων ἢ-ἀνδρεας πσον ἢ-σιμων ἐγ-νεχ-ψνε⁶ ε-τεθαλασσα. Mk 1,16
4. ἀφ-ναῦ ε-ιακωβος πῳηρε ἢ-ζεβεδαῖος ἢ-ιωζαηνης πεφσον ἢ-τοῦ ζῳου ἐγ-ἄ-πχοῖ. Mk 1,19
5. ἀφ-οῦμνησε ἢ-δαίμονιον ἀφ-νοχ-οῦ ἐβολ ε-μεφ-κα-ἢ-δαίμονιον ε-ψαχε. Mk 1,34
6. ἀφ-ἀφωκ ἐφκηρύσσε ἄννεῦσυναγωγῆ ἄντγαλιαια τηρ̄ ἀφ-ἢκεδαίμονιον ἐφνοῦχε ἢμοῦ ἐβολ. Mk 1,39
7. ἀφ-ἐφπαργε⁷ ἀφναῦ ἐλεοῦει⁸ πῳηρε ἢαλφαιος ἐφζμοος ἄπεφτελωνιον⁹. Mk 2,14

⁴ např. οὐκ-[∅]σομ ἢμο-κ ε-τῆβο-ῖ „můžeš mně očistit“

⁵ κηρύσσε hlásat

⁶ ψνε síť

⁷ παργε jít kolem

8. εψαυωτῆ ἐψαχε ν̄τευνοῦ ψαυχιτῆ ρ̄νογραφε. Mk 4,16
9. ἐτι¹⁰ ν̄τοϋ ἐψαχε αὐει ν̄δῑνωμε ἡπαρχισυναγωγος¹¹. Mk 5,35
10. ἀρναυ ἐροοῦ ἐψωτῆρω αὐω ἐυριμε. Mk 5,38
11. αὐω πμνηφε ἐυωτῆ αὐρ̄ωπηρε. Mk 6,2
12. ἀζαζ δε ναυ ἐροοῦ ἐυβηκ. Mk 6,33
13. ἀρει ψαροοῦ ἐφμοοφε ρ̄ιχ̄ν̄τεθαλασσα. αὐω νεφοῦωψ ἐπαραγε ἡμοοῦ.
Mk 6,48
14. πσαζ ἀνναυ εογα ἐφνεχδαιμονιον εβολ ρ̄η̄πεκραν. Mk 9,38
15. ἀρσμοῦ ἐροοῦ ἐαρκατοοτῆ ρ̄ιχωῦ. Mk 10,16
16. αὐω ἐφνηῦ εβολ ρ̄η̄ριερικω¹² ἡ̄νεφμαθητης αὐω οῦνοδ ἡ̄μνηφε
βαρτιμαιος¹³ ἐγ̄β̄λλε¹⁴ πε πωηρε ν̄τιμαιος¹⁵ νεφρμοος ἐρραϊ ρ̄ατεριη
ἐρξιμ̄η̄τνα¹⁶. Mk 10,46

B.

- a. †-να-ταζο-οῦ ν̄τα-φιτ-οῦ.
- b. αὐ-τῆ̄νοοῦ-σοῦ ψαρο-φ ἡ̄μνηε αὐω ἀρ-χιτ-οῦ.
- c. ψαρεπρεφ̄ρ̄νοβε ψωπ ν̄ρ̄τῆ̄† εβολ ἐνεζ, ψαρσωοῦζ ν̄ρ̄τῆ̄ταοῦο ἐνεζ.
- d. ἀρξιε ἡ̄μοοῦ ἀρχοοῦσοῦ ἐπκοσμος.

⁸ λεογει ... ἀφαιος (osobní jména) Lévi, Alfaios

⁹ τελωνιον budka/stánek měničů peněz [money changer's booth]

¹⁰ ἐτι ještě

¹¹ ἀρχισυναγωγος představený synagogy

¹² Jericho

¹³ Bartimaios - jméno

¹⁴ β̄λλε slepý

¹⁵ Timaios

¹⁶ ἡ̄η̄τ-να almužna (srov. inf. να = slitovat se)